

Dialog om arrangement i naturen

Dialog om arrangemang i naturen

Dialog är ofta värdefullt för att genomföra ett arrangemang i naturen där många aktörer och intressen samspelar. Alla arrangemang är olika och behöver dialog som är anpassad efter dess förutsättningar och kommer därför att se olika ut. Ibland är det till och med lagkrav på att ha dialog.

I den här skriften har vi samlat information och konkreta tips till dig som arrangör av arrangemang i naturen, stora och små, för att hålla en konstruktiv dialog med myndigheter, markägare och rättighetsinnehavare exempelvis jakträttsinnehavare eller samebyar. Att skapa en god relation med länsstyrelsen, kommunen, markägare eller rättighetsinnehavare kommer underlätta och förbättra ditt arrangemang.

Mer detaljerad information finns i *Arrangemang i naturen*.

Tidslinje för dialog om arrangemang i naturen

För att underlätta ditt arbete kan du tänka att dialogen sker i sex steg (en del tar mycket tid, andra går snabbt):

1

Hämta in kunskap

[Läs mer](#)

2

Gör en bedömning av om arrangemanget ingår i allemansrätten

[Läs mer](#)

3

Gör en bedömning av om och vem du behöver ha dialog med

[Läs mer](#)

4

Ta fram preliminär plan för arrangemanget

[Läs mer](#)

5

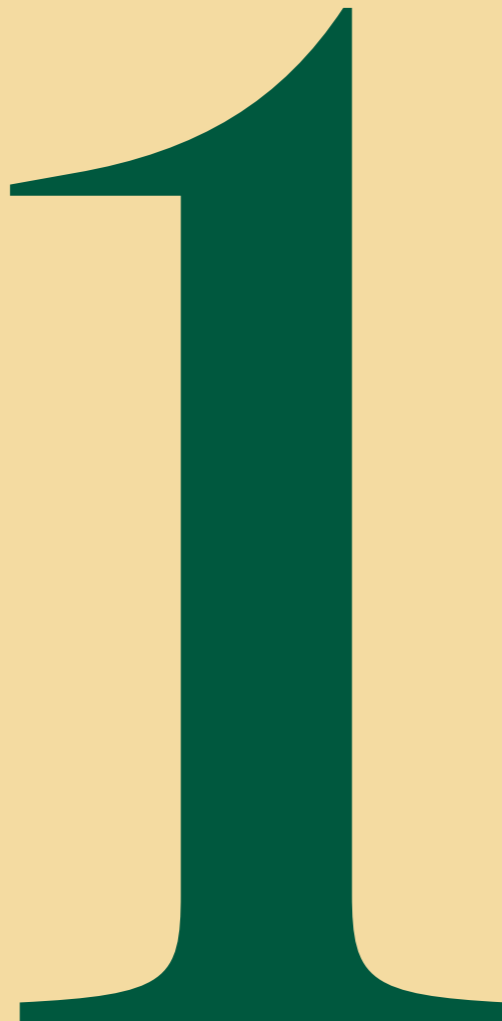
Håll eller delta i en dialog

[Läs mer](#)

6

Kontinuerlig kontakt och kontakt efter arrangemanget

[Läs mer](#)

Steg 1: Hämta in kunskap

Det första du behöver göra är att hämta in kunskap för att planera om och hur din dialog bör se ut. Sju frågor är viktiga:

- Vilka rättigheter och skyldigheter har du som arrangör enligt allemansrätten? Behöver du göra något som inte ingår i allemansrätten exempelvis röja sly, gräva, sätta upp fasta markeringar eller måla på träd/sten, vara på vall/åkermark med växande gröda, lägga ut spänger eller bygga något på marken?
- Vilka förutsättningar (markförhållanden, känslig natur, andra arrangemang, andra verksamheter exempelvis jakt eller avverkning) finns i området där du ska hålla ditt arrangemang?
- Är området skyddat (exempelvis nationalpark, naturreservat, Natura 2000) eller ligger det i ett samrådsområde? Läs mer om samrådsområden i *Arrangemang i naturen* under *Arrangören och myndigheterna*
- Vilka är markägare i området? (kan vara statliga aktörer, kommuner eller privata markägare)
- Vilka rättighetsinnehavare finns i området? Exempelvis samebyar och jaktlag.
- Vilka aktiviteter ingår i arrangemanget och hur stort är arrangemanget? (antal deltagare, storlek på arrangemanget samt vilken utrustning som används).
- Vilken tidpunkt är lämplig för arrangemanget?

Det finns mycket kunskap som redan är framtagen och den kan du som arrangör dra nytta av, *Arrangemang i naturen, bilaga 4 – Kunskapsunderlag*. Om det saknas kunskap kan du behöva ta fram den.

Är du som arrangör fortfarande osäker på vad som gäller kan du kontakta:

- Länsstyrelserna och kommunerna har kunskap om allemansrätten och berörda lagar.
- Markägarna har kunskap om hur marken används, vilka förutsättningar som finns i skyddade områden och vilka rättighetsinnehavarna är.
- Lantmäteriet vet vilka som är markägare i området.
- Rättighetsinnehavare, exempelvis jakt, renskötsel, har kunskap om vilken eventuell hänsyn som behöver tas till deras verksamhet.

FOTO: HANS GEUER/JOHNER

2

Steg 2: Gör en bedömning av om arrangemanget ingår i allemansrätten

Det andra du som arrangör behöver göra är en bedömning av om ditt arrangemang ingår i allemansrätten. Allemansrätten gör att vi alla har tillgång till naturen, men där ingår såväl rättigheter som skyldigheter. Det innebär att ta ansvar för natur och djurliv och visa hänsyn mot markägare och andra besökare.

Här hittar du information om allemansrätten:
www.naturvardsverket.se/allemansratten

Många arrangemang kan genomföras inom ramen för allemansrätten. Som alltid gäller ”inte störa, inte förstöra” inom allemansrätten. Det finns inget som hindrar att allemansrätten används kollektivt, i organiserad form och även på kommersiell grund.

Med detta i tankarna - ingår ditt arrangemang i allemansrätten? Om arrangemanget faller inom allemansrätten finns inget krav på dialog med markägare eller andra rättighetsägare rent formellt. Ibland är det ändå värdefullt att ha dialog med markägare och i vissa fall rättighetsinnehavare för att hitta gemensam kunskap och lösningar som passar många aktörer.

Mer detaljerad information finns i *Arrangemang i naturen*.

FOTO: HENRIK TRYGG/JOHNER

3

Steg 3: Gör en bedömning av om och med vem du behöver ha dialog

Det tredje du behöver göra är en bedömning av om du behöver ha dialog, skaffa tillstånd eller göra en överenskommelse och i så fall med vem.

Som arrangör kan du behöva ha dialog med tre olika aktörer:

1. **Markägare** (kan vara privata, kommunala eller statliga)
2. **Rättighetsinnehavare** (exempelvis jaktlag eller sameby)
3. **Myndigheter/länsstyrelsen** (företräder det allmänna)

1. Dialog eller överenskommelse med markägare

Om arrangemanget faller inom allemansrätten finns inget krav på dialog med markägare rent formellt. Ibland är det värdefullt att ha dialog ändå för att hitta gemensam kunskap och lösningar som passar många aktörer. Genom en tidig kontakt och information om det planerade arrangemanget kan du som arrangör förbereda markägare och få värdefull information inför att genomföra arrangemanget.

Hur bedöma om dialog med markägaren behövs?

- Om många intressen och aktörer samsas på samma yta.
- Om arrangemanget är återkommande.
- Om det bedrivs jakt i området.
- Om det finns behov av kunskap kring naturområdet.
- Om arrangemanget kan orsaka påverkan på marken.
- Om arrangemanget kan orsaka störning.
- Om arrangemanget sker under vår- och/eller höstperiod.

Hur bedöma om det finns krav på medgivande och/eller överenskommelse med markägaren?

- Om arrangemanget kan orsaka påtaglig skada eller olägenhet för markägaren.
- Om hela eller delar av arrangemanget inte omfattas av allemansrätten.

Bra att tänka på är att en markägare kan vara privat, en kommun eller staten (exempelvis länsstyrelsen).

2. Dialog eller överenskommelse med rättighetsinnehavare

Om arrangemanget faller inom allemansrätten finns inget krav på dialog med rättighetsinnehavare rent formellt. Ibland är det värdefullt att ha dialog ändå för att hitta gemensam kunskap och lösningar som passar många aktörer. Genom en tidig kontakt och information om det planerade arrangemanget kan du som arrangör förbereda rättighetsinnehavaren och få värdefull information inför att genomföra arrangemanget.

I de fall där ditt arrangemang berör till exempel jakt eller renskötsel kan du behöva ha dialog med rättighetsinnehavaren.

Hur bedöma om det finns behov av dialog med rättighetsinnehavare?

- Om det bedrivs jakt i området.
- Om det bedrivs renskötsel i området.
- Om många intressen och aktörer samsas på samma yta och detta berör en rättighetsinnehavare.
- Om arrangemanget sker under vår- och/eller höstperiod.

Hur bedöma om det finns krav på medgivande och/eller överenskommelse med rättighetsinnehavaren?

- Om arrangemanget kan orsaka påtaglig skada eller olägenhet för rättighetsinnehavaren.
- Om hela eller delar av arrangemanget inte omfattas av allemansrätten och det berör rättighetsinnehavaren.

3. Dialog, tillstånd, dispens eller samråd med en myndighet/länsstyrelsen

Hur bedöma om det finns behov av dialog med länsstyrelsen?

- Om det finns behov av mer kunskap kring naturområdet.
- Om området har höga natur- eller kulturvärden eller om det finns skyddsvärda arter i området.
- Om området är formellt skyddat, exempelvis som naturreservat eller nationalpark.

Hur bedöma om det finns krav på samråd, dispens eller tillstånd?

- Om hela eller delar av arrangemanget riskerar att väsentligt ändra naturmiljön (12:6 samråd).
- Om naturområdet är naturreservat eller nationalpark och genomförandet av hela eller delar av arrangemanget kräver tillstånd eller dispens (tillstånd eller dispens).
- Om naturområdet har fridlysta arter (eventuellt dispens).
- Om naturområdet ligger i ett samrådsområde (samråd).

Länsstyrelsen är den myndighet som hjälper dig med samråd, tillstånd eller dispens. Om det är ett kommunalt naturreservat är det kommunen som hanterar tillstånd och dispens.

Med en god framförhållning från arrangören bör arrangören och jakträttsinnehavaren kunna komma överens om en lämplig tid och plats för arrangemanget.

4

Steg 4: Ta fram en preliminär plan för arrangemanget

Innan du deltar i en dialog är det bra att ha en preliminär plan för arrangemanget som du vill samtala med olika markägare, myndighet eller rättighetsinnehavare kring. Tänk på att planen inte ska vara alltför detaljerad, utan att det finns möjlighet till förändringar för att anpassas efter markägares, rättighetsinnehavares och myndigheters kunskap och synpunkter.

Vad är bra att förbereda sig på?

Det beror på hur ditt arrangemang ser ut, men som inspiration ser du några frågor att utgå från:

- Vilket område planerar ni att hålla arrangemanget i?
- När sker arrangemanget?
- Typ av arrangemang?
- Antal deltagare?
- Är arrangemanget återkommande?
- Behövs åtgärder för anpassning, exempelvis bilparkering?
- Vilken verksamhet finns i området: jakt, skogsbruk, jordbruk, planerade avverkningar, renskötsel osv?
- Är området skyddat på något sätt och/eller finns känsliga naturområden eller arter som bör undvikas?
- Vilket efterarbete planerar ni efter arrangemanget?
- Hur vill vi ha dialog framöver?

FOTO: JOHNÉR

Bedömer du som arrangör att det även kan finnas krav på samråd, tillstånd eller dispens från myndighet är de formella kraven högre och planen behöver vara mer detaljerad för att länsstyrelsen ska kunna bedöma om de kan ge dispens eller tillstånd till ditt arrangemang. Information om detta finns på länsstyrelsen hemsida. Kanske har du en dialog med myndigheten innan du kommer till själva ansökan?

5

Steg 5: Håll eller delta i en dialog

Dialog innebär förståelse för varandras perspektiv. Det viktigaste för att uppnå detta är att lyssna på varandra. Utifrån en gemensam förståelse kan vi skapa en plan för hur arrangemanget i naturen kan genomföras. Här följer några tips och råd för att skapa en bra dialog. Tänk på att varje dialogsituation är unik och vissa råd passar säkert dig och ditt arrangemang, andra inte.

God framförhållning är viktigt eftersom dialog tar tid och om du behöver dispens/tillstånd från myndighet eller medgivande från markägare kan det ta ännu längre. Tänk på att en markägare kan vara mitt i skördeperioden, en sameby mitt i kalvmärkningen osv. Låt gärna markägaren eller rättighetsinnehavaren bestämma tidpunkten och kolla med länsstyrelsen hur lång tid de behöver för handläggning.

FOTO: JENNY GAULTZ/JOHNER

Vilka former finns för dialog?

Det är egentligen bara fantasin som sätter gränser för vilka former som finns för dialog. Vanligast är samtal i små grupper eller enskilda möten. Ibland kan det vara ett telefonsamtal. Vissa länsstyrelser har större möten där de samlar många arrangörer för att informera och svara på frågor. Samråd enligt miljöbalken är en mer formell variant som kan vara aktuell vid större arrangemang.

Var är det bra att ha dialog?

Rummet eller platsen där ni träffas är viktigt för hur mötet kommer att fungera och upplevas. Här finns många varianter, till exempel på ett kontor, digitalt eller hemma hos en markägare. Många gånger ser vi att dialogen blir väldigt lyckad när den genomförs på platsen för det planerade arrangemanget.

Många markägare och rättighetsinnehavare uppskattar att arrangören kommer hem till dem. Det sparar tid och ni har kanske möjlighet att besöka området där arrangemanget ska hållas tillsammans.

Ställ frågor för att förstå

Att ställa frågor och lyssna är grunden till en god dialog. För att tillsammans skapa en förståelse för arrangemanget och hur vi kan genomföra det på bästa sätt är öppna frågor viktiga. De hjälper oss att ta del av den andres tankar, perspektiv och bilder och att inkludera andra i samtalet. Hur ställer du då en öppen fråga?

- En öppen fråga börjar oftast med ett frågeord (hur, varför, vad, vem, när?) och går inte att besvara med ja eller nej.
- En öppen fråga är inte ledande och hjälper oss att se på problemet med nya ögon och möjliggör nya svar.

Tio råd för bra samtal:

Journalisten Celeste Headlees tio råd för bättre samtal:

- **Var närvarande i samtalet** - försök inte att göra flera saker samtidigt.
- **Delta i samtalet** med utgångspunkt att den du samtarar med har något att lära dig.
- **Använd orden:** om, hur, vem, var, varför, vad. Då blir frågorna öppna och leder till intressanta svar.
- **Följ samtalets rytm** och lyssna efter din samtalspartners berättelse och frågor.
- **Var ärlig;** om du inte vet svaret på en fråga eller inte kan något om ett ämne, säg det
- **Försök förstå den andres perspektiv** - sätt inte likhetstecken mellan dina erfarenheter, känslor eller upplevelser och din samtalspartners. De är aldrig de samma.
- **Upprepa inte din poäng** eller ditt argument.
- **Försök sortera ut detaljer** som är viktiga - försök att fånga in och beskriva essenser och helheter.
- **Lyssna med avsikten att förstå.**
- **Håll dig kort.**

Dra nytta av olika sorters kunskap

Att dra nytta av att det finns olika sorters kunskap är värdefullt i en dialog. Såväl erfarenhetsbaserad kunskap som expertkunskap är värdefull i arbetet med arrangemang i naturen.

FOTO: AMANDA FALKMAN/JOHNER

6

Steg 6: Kontinuerlig kontakt och kontakt efter arrangemanget

Om ni i dialogen kommit överens om att ha kontinuerlig kontakt är det bra att planera in det i god tid. Ta gärna kontakt med den du haft dialog med efter arrangemanget för att stämma av hur det gick.

Kanske är ditt arrangemang årligt återkommande och då är det extra viktigt med en långsiktig god relation.

FOTO: MIKAEL SVENSSON/JOHNÉR

Intervjuer
med experter

”Gör rätt från början – information till alla markägare och alla tillstånd klara”

Sofie Löfgren på företaget Aktivut har arrangerat stora evenemang i naturen i många år på uppdrag av bland annat Fjällräven och Icebug, som Fjällräven Classic och Icebug Experience.

Vad handlar dialogen om?

Dialogen med markägarna handlar om vi får passera på deras mark. Vi skickar brev till alla markägare och det är nästan aldrig några problem. Ibland kan en markägare vilja att vi tar bort ett område för att de har en nyplantering eller att det är ömtålig flora. Med myndigheterna handlar dialogen om tillstånd eller dispens och sker oftast via mail.

Vilka framgångsfaktorer ser du för dialogen?

Gör rätt från början, se till att alla markägare får information och att alla tillstånd är klara. Då lyckas nästan alltid dialogen och vi kan visa att vi är ett ansvarstagande företag.

En annan sak som har varit framgångsrikt är att prata direkt med dem som berörs av frågan, som samebyar exempelvis.

Bästa tipset till en arrangör

Håll funktionärerna välinformerade! De möter folk under själva tävlingen och behöver ha tillgång till tillstånd och hur vi haft dialog med markägare, rättighetsinnehavare och myndigheter. Då har funktionärerna möjlighet att hålla god dialog.

”Inställningen – vad kan jag göra för dig underlättar dialogen”

Nils-Johan Edlund är markägare på Flemmagård, jägare och ledamot i LRF Östergötland. På Nils-Johans mark finns en motionsanläggning för löpning, skidor, mountainbike med mera. Den lokala idrottsföreningen och Nils-Johan har skrivit ett kontrakt som reglerar bland annat skador på marken.

Varför är dialog viktigt?

Dialog är viktigt för att skapa gemensam förståelse. Det som är självklart för mig är inte självklart för någon annan. Jag jobbar mycket med dialog, skickar ut mail när det är jakt och när jag ska avverka. När det dyker upp nåt speciellt har jag tidig dialog med bland annat idrottsföreningen, som när mountainbikeintresset exploderade för

några år sedan. Då hade idrottsföreningen och jag dialog och sedan dess har en mountainbikesektion skapats som styr upp frågan på ett bra sätt.

Vilka framgångsfaktorer ser du för dialogen?

Om alla har inställningen – vad kan jag göra för att underlätta för dig, så kommer förståelsen för varandra att öka och dialogen att gå fint.

Bästa tipset till en arrangör

Kontakta markägaren för tidig dialog!

”Ju större arrangemang, desto tidigare kontakt”

Bo Sundqvist berättar att Ockelbo OK arrangerar både större och mindre orienteringstävlingar.

Hur jobbar ni med dialog vid era arrangemang?
Vår dialog vid större arrangemang kan se ut så här:

- Vi börjar med att kontakta Länsstyrelsen och markägarna för det område vi tänker oss för arenan, parkering och startplatser. Vi presenterar våra tankar om tävlingen och lyssnar om de har några synpunkter, som gör att vi behöver justera våra planer.
- Därefter skickar vi brev till övriga markägare med information om våra planer och ber dem kontakta oss om de har synpunkter på arrangemanget.
- Vid tävling under höstens älgjakt (även eventuell

rovdjursjakt) har vi kontakt med berörda jaktlag och säkerställer att de inte planerar jakt i tävlingsområdet den aktuella tävlingsdagen.

- Innan nyproduktion av en orienteringskarta informerar vi markägarna om våra planer. Vid den senaste nyproduktionen fick markägarna ett exemplar av den färdiga kartan.

Vilka framgångsfaktorer ser ni för dialogen?
Ju större arrangemang, desto tidigare kontakt

Bästa tipset till en arrangör

Tänk dig in i markägarens eller jaktlagets situation. Vad skulle jag vilja veta om jag var markägare eller jaktledare? Berätta så mycket som möjligt och ge dem möjlighet att ge synpunkter och var öppen för att justera i dina planer.

”Att vara förberedd underlättar dialogen”

Mikael Pettersson jobbar som friluftssamordnare på länsstyrelsen Västerbottens län och **Helena Holmgren** jobbar med naturprövning på länsstyrelsen Skåne län.

Vad kan länsstyrelsen hjälpa en arrangör med?

På länsstyrelserna är det flera olika kompetenser som kan hjälpa till vid ett arrangemang. Friluftslivssamordnaren har mycket kunskap om allemansrätten, naturprövningen hanterar tillstånd eller dispenser och reservatsförvaltningen har kunskap om naturreservat och nationalparker. Kontakta länsstyrelsens växel för att komma till rätt person.

De vanligaste frågorna till länsstyrelserna är vad som ryms inom allemansrätten.

Vilka framgångsfaktorer ser ni för dialogen?

Det finns mycket kunskap om naturområden lokalt. Ha gärna en dialog med markägare, lokala föreningar eller kommunen i det område du har tänkt ha ditt arrangemang kring vilka områden som passar bäst, när på året ett arrangemang fungerar osv.

Bästa tipset till en arrangör

Var ute i god tid och förbered dig inför dialogen, läs information på länsstyrelsens och Naturvårdsverkets webb. Gör därefter en plan för vad ni vill göra och var beredd på att justera planen utifrån den kunskap som kommer fram i dialogen.

Bra saker att förbereda sig på är: förslag på datum, vilka är markägare i området, är området skyddat och hur ser föreskrifterna ut, finns det känsliga naturområden, behöver arrangören göra något som kräver tillstånd och är det ett område med jakt eller renskötsel?

Läs mer

Arrangemang i naturen

Beställningar

tel: +46 8-505 933 40

e-post: natur@cm.se

www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

106 48 Stockholm.

e-post: registrator@naturvardsverket.se

www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-8890-3

© Naturvårdsverket 2022

Grafisk produktion: Make Your Mark
Omslagsfoto: Hans Berggren/Johnér